

определенные закономерности усиливают понимание межличностных взаимоотношений подростков в современных учебных коллективах.

Ключевые слова: *социально – экономический статус семьи, социометрический статус ученика, взаимоотношения одноклассников.*

In the article it is examined the influence of the socio-economic status of the family on the formation of adolescent sociometric status in the class, and analyzed relating to it internal processes of functioning of the status structure of the class in whole. Defined in the research connections and certain patterns enhance the understanding of the adolescents' interpersonal attitudes in the modern groups of pupils.

Key words: *socio-economic status of the family, sociometric status of the pupil, relationships of classmates.*

С.М. Заболотний

ПРОБЛЕМИ ВІДБОРУ КАНДИДАТІВ НА НАВЧАННЯ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВІЙСЬКОВО-ПРАВООХОРОННИХ СТРУКТУР УКРАЇНИ

У статті розглядаються проблеми виявлення найбільш придатних претендентів на набуття професії у навчальних закладах правоохоронних структур та прогнозування в них майбутньої професійної успішності.

Ключові слова: *професійно-психологічна придатність, професійний відбір.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В сучасних умовах розвитку суспільства та ствердження основ незалежності України як демократичної, правової, соціальної держави важливе значення отримують завдання, пов'язані з забезпеченням державної безпеки. У цьому аспекті суттєвого значення набуває робота щодо підвищення вимог до кадрового потенціалу правоохоронних органів.

Як відзначають багато дослідників, виконання функціональних обов'язків у військово-правоохоронній сфері супроводжується наростанням впливів на особистість військовослужбовця різноманітних деструктивних та інших несприятливих факторів, що знижують, а подекуди і взагалі унеможливають якісне виконання службових завдань. Одним із ефективних шляхів діяльності щодо вирішення задачі з комплектації особового складу силових структур, зокрема Державної прикордонної служби (ДПС) України висококваліфікованими фахівцями, здатними ефективно виконувати завдання, які перед ними стоять, забезпечуючи при цьому неухильне дотримання прав і свобод людини, захист законних інтересів фізичних та юридичних осіб від злочинних та інших протиправних посягань, безпосередньо пов'язане з впровадженням у практику роботи з персоналом правоохоронних органів

сучасних підходів до організації навчального процесу використання новітніх форм і методів навчання.

Вдосконалення системи підготовки фахівців залишається пріоритетним напрямком діяльності будь-якого навчального закладу. **Актуальність** розвитку цього напрямку обумовлена потребою суспільства в підготовці висококваліфікованих фахівців, які володіють новітніми технологіями, прагнуть розвивати свій творчий потенціал, навчатися протягом життя.

Необхідність забезпечення високих показників професійно-психологічної придатності кандидатів на навчання у навчальних закладах правоохоронних структур, зокрема Національної академії ДПС України для ефективної службової діяльності в складних умовах і при значних психологічних та фізичних навантаженнях визначає **наукове завдання** щодо особливої важливості в системі підготовки військовослужбовця-професіонала набувають питання професійної придатності та професійного відбору.

Формулювання мети статті. У відповідності до попередньо сформульованого завдання, мета статті полягає у розгляді проблеми виявлення найбільш придатних претендентів на набуття професії у навчальних закладах правоохоронних структур та прогнозування в них майбутньої професійної успішності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливо зазначити, що професійний відбір розглядається як важливий елемент роботи з покращення професійної діяльності фахівців у системах освіти і науки, охорони здоров'я, соціальних служб, підприємництва та спорту. Але особливої ваги ця процедура набирає для підвищення ефективності діяльності персоналу в особливих умовах, зокрема – для спеціальних сфер виробництва, обслуговування складних систем «людина – машина», у військових та правоохоронних структурах [1; 2; 3.]. Проблема професійного відбору та професійної придатності теоретично та експериментально знайшла своє відображення в роботах В. Бодрова, Ю. Гільбуха, К. Гуревича, Є. Климова, О. Кожухової, Я. Крушельницької, В. Чебишева, В. Шадрикова та інших.

Звертає увагу на себе те, що професійна придатність визначається сукупністю психологічних і психофізіологічних особливостей людини, необхідних і достатніх для досягнення нею, при наявності спеціальних знань, умінь і навичок [4; 5.]. Загалом профпридатність є властивістю особистості, яка, як і інші особистісні властивості, формується в процесі навчально-професійної та трудової діяльності. Навряд чи можна заперечувати необхідність вивчення природних передумов профпридатності, вивчення всіх її фізіологічних, психологічних, соціальних факторів, що і дозволяє в кожному випадку намічати прогноз і шляхи досягнення оптимального результату.

Кожна людина може оволодіти майже будь-якою професією, але справа в тому, скільки на це знадобиться сил і яка буде успішність і професійне зростання у майбутньому. Період трудової активності в житті людини обмежений, а непродуктивна, безрадісна діяльність не тільки особисте нещастя, але вона відбивається, в кінцевому рахунку, на всьому суспільстві. Тому

прогнозування професійної придатності і шляхів її формування не втрачає свого актуального значення в даний час.

Відомі численні факти, коли людина, щиро бажає трудитися у певній галузі і отримала потрібну підготовку, проте, терпить фіаско, не досягнувши найменшого успіху. Чим же це можна пояснити? Найлегше припустити, що кожна людина має щось на зразок професійного призначення [6]. На базі природних даних або задатків відбувається успішне оволодіння найрізноманітнішими видами діяльності. Людина не народжується потенційним юристом, спортсменом, лікарем, не завжди від людини залежить, які професії їй доводиться вибирати. Від природи вона наділена такою особливістю, як пластичність, яка дозволяє їй активно пристосуватися до багатьох професій. Але є такі професії, якими людині важко оволодіти, які до психологічної організації особистості висувають підвищені вимоги. Аналізуючи вимоги, що пред'являються професією до людини, можна умовно виділити два типи професій. Професії першого типу пред'являють такі вимоги, яким можуть задовольнити люди, що володіють спеціальними індивідуальними рисами. Вимоги професій другого типу до людини пред'являють такі вимоги, що з ними може впоратися кожен.

Всі люди відрізняються за своїми особистими якостями. І серед цих якостей є такі, які називають професійно цінними. Але так само слід відзначити те, що будь-яку якість в одному випадку виявиться професійно цінним, а в іншому - буде протидіяти успішній роботі. Так, товариська, привітна людина випробує крайню незадоволеність роботою, що вимагає зосередженості «поодинці», і врешті-решт, змінює щойно отриману спеціальність. Це - факт невідповідності особистих якостей людини вимогам професії, факт професійної непридатності.

Професійна придатність не дана людині від початку, вона формується в процесі навчання і професійної, подальшої діяльності за наявності позитивної мотивації. Сильна мотивація сприяє обмеженню негативних проявів властивостей нервової системи і темпераменту, допомагає найбільш повно використовувати типологічно зумовлені можливості людини, забезпечує компенсацію недостатньо виражених здібностей, дозволяє успішно засвоїти трудові прийоми.

Висока мотивація визначає перспективу професійного розвитку особистості та діяльності: деякі компоненти професійної придатності відсутні у людини, але можуть бути вироблені під впливом сильної мотивації. І, навпаки, якщо людина «створена» для певної професії, але мотивація у неї слабка, вона не може стати майстром своєї справи. Вивчаючи мотивацію, можна зрозуміти спонукальні сили трудової діяльності людей, особистісні фактори регуляції поведінки і дій у праці [7].

Для оволодіння професійною майстерністю необхідні відповідні здібності, на основі яких формуються знання і навички, а також схильність до роботи, тобто позитивна професійна мотивація. На кожному етапі професія висуває певні вимоги до моторики, мислення, пам'яті, уваги, інших психічних функцій і якостей особистості. Під впливом цих вимог у ході оволодіння професією формуються професійно важливі якості, здібності людини, які і забезпечують

розвиток необхідних навичок, знань, умінь, що визначають кваліфікацію, майстерність.

Основою професійно важливих якостей є спеціальні здібності. Розробка діагностики спеціальних здібностей у більшості випадків переслідувала мету прогнозування майбутньої професійної успішності претендента на набуття професії.

Аналізуючи професійну придатність особистості до конкретного виду діяльності Є. Климов [8] виділяє п'ять професійно важливих компонентів:

1. Громадянські якості – ідейний, моральний облік особистості як члена колективу, суспільства.

2. Відношення до праці, професії, інтереси і задатки до певного виду діяльності.

3. Дієздатність (загальна: фізична, розумова): самодисципліна, ініціативність, активність, фізична витривалість, тощо.

4. Конкретні, часткові, спеціальні здібності. Це особисті якості, які важливі для конкретного виду діяльності.

5. Навички, звички, знання, досвід.

Серед критеріїв, що забезпечують професійну придатність до навчання в навчальних закладах правоохоронних структур можна виділити загальну підготовленість до навчання, особливості характеру, рівень інтелектуального розвитку особистості. Професійна придатність до професії забезпечує успішне опанування професії за час навчання, досягнення високого рівня службової, бойової та моральної підготовки, сприятливу адаптацію до діяльності в умовах підвищених фізичного та психоемоційного навантаження при виконанні службових задач в майбутньому.

Не менш важливою складовою в системі підготовки фахівців для правоохоронних структур є професійний відбір – виявлення і виділення із загальної кількості кандидатів на навчання тих осіб, які з найбільшою вірогідністю зможуть успішно освоїти конкретну спеціальність і виконувати, пов'язані з нею функції протягом тривалого часу.

Відбір кращих з числа кандидатів на навчання дозволяє забезпечити найкращі вихідні умови для навчального процесу, тому питання поінформованості і професійної орієнтації повинні завжди знаходитися в центрі уваги вищих навчальних закладів з підготовки фахівців для правоохоронних структур.

На сьогодні основним критерієм при відборі абітурієнтів ВНЗ є кількість набраних балів під час зовнішнього незалежного оцінювання, а також середній бал атестата. В кращому випадку, при подачі документів у військові навчальні заклади та на деякі специфічні факультети абітурієнт проходить співбесіду або творчий конкурс, що не дозволяє реально оцінити його уявлення про навчання в вузі, що готує фахівця для правоохоронних структур, всієї багатогранності і складності роботи в майбутньому.

Як показує досвід, якісні показники набору кандидатів на навчання за вказаними критеріями не забезпечують достатній рівень успішності майбутніх силовиків, потенційну готовність до вузівської системи навчання. Правила

прийому до вузу на даний час мають високу ймовірність попадання в систему випадкових людей, в яких немає професійно значимих для представника правоохоронної сфери особистісних якостей. У ряді професій особливе значення мають організаторські здібності, вміння планувати роботу, керувати, вимагати. У всіх випадках особливе значення має ступінь усвідомленості і міцності мотивації до обраної професії. У великій кількості професій особливу роль грають також емоційна стійкість і деякі, психічні та психомоторні якості. У психологічному відборі велику важливість має також достатній обсяг застосовуваних методик, що дозволяє оцінити досліджувані якості під різними ракурсами і на різних рівнях, це необхідно, оскільки індивідуальна динаміка формування рухових навичок може ввести в оману експерта, якщо число вимірювань буде недостатнім [9].

Індивідуально-психологічні, психофізіологічні, особистісні якості кандидатів оцінюються методом психологічного тестування з використанням при необхідності інструментальних вимірювань. Психологічне тестування може проводитися як в бланковому, так і в автоматизованому варіанті. Багаторазові тестів для психологічного обстеження визначається виходячи з вимог до рівня розвитку професійно важливих психологічних якостей, пропонується конкретним робочим місцем, на яке приймається кандидат.

Тестування здібностей є одним із серйозних методів відбору кандидата на навчання у вищі навчальні заклади за різноманітними програмами підготовки в багатьох країнах. Постійно здійснюється пошук нових, досконаліших тестів для визначення індивідуальних здібностей і психофізіологічних якостей людей, що поєднуються з вимогами, які пред'являються професією.

Використання психологічних тестів для відбору кандидатів на навчання дозволяє визначити не лише мотивацію, інтерес до майбутньої діяльності, але і професійно значимі якості, задатки і здібності, тобто відібрати молодь, придатну не лише до навчання, але і до майбутньої служби.

Висновки з даного дослідження. Особливі умови служби в правоохоронних органах, висока відповідальність за виконання завдань і необхідність постійного підвищення рівня підготовки ставлять на порядок денний необхідність вдосконалення системи прийому на навчання, розробки нових принципів формування майбутнього фахівця у правоохоронній сфері, його ставлення до майбутньої діяльності, до самого себе, як представника конкретного напрямку обраної професії.

Цілеспрямована система професійного відбору та визначення професійної придатності майбутнього фахівця дозволить:

- підвищити якість підготовки фахівців;
- знизити відсів курсантів у процесі навчання;
- дати рекомендації кандидатам на навчання щодо цілеспрямованості вибору тієї чи іншої спеціальності в даному вузі з урахуванням їх індивідуальних особливостей та здібностей;
- полегшити та прискорити адаптацію студентів у процесі засвоєння обраної професії;
- підвищити якість засвоєння знань при навчанні і при самостійній роботі.

Література

1. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности. – М., 2001. – 511 с.
2. Корольчук М.С. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах. – К., 2006. – 580 с.
3. Макаренко Н.В. Основы профессионального психофизиологического отбора. – К., 1987. – 243 с.
4. Забродин Ю.М. Психофизиология и психофизика. – М., 1977. – 274 с.
5. Самоукина Н.В. Психология и педагогика профессиональной деятельности. – М., 1999. – 352 с.
6. Винокуров Л.В. Психологія роботи з персоналом в працях вітчизняних фахівців. – СПб., 2001. – 512 с.
7. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб, 2000 – 508 с.
8. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. – М., 2007 – 304 с.
9. Иванова С.В. Искусство подбора персонала. Как оценить человека за час. – М., 2006 – 168 с.

УДК 159. 923.2

Л.Д. Заграй

РЕФЛЕКСИВНО-ДЕПРЕСИВНИЙ СТИЛЬ ЖИТТЯ ГОТІВ

У статті піднімаються актуальні питання ролі молодіжних субкультур у формуванні стилю життя особистості. Молодіжна субкультура розглядається як дискурсивний простір, в якому створюються та транслиуються смисли, які визначають відповідний стиль життя. За критерієм суб'єкт-об'єктних орієнтацій у життєвих ситуаціях визначено змістові характеристики стилю життя молодих людей, що належать до субкультури готів. Розкрито гендерну конфігурацію змістових характеристик стилю життя готів.

Ключові слова: *молодіжна субкультура, стиль життя, готи, змістові характеристики, рефлексивно-депресивний стиль життя, рефлексивно-споглядальний стиль життя.*

Актуальність. Особливої актуальності молодіжні субкультури набувають у періоди системних змін, що зумовлюють модернізаційні перетворення у системі панівної культури, сприяють створенню нових схем, моделей сенсотворення, стилю життя. Основними причинами виникнення молодіжних субкультур в Україні визначають кризу українського суспільства та його основних інститутів, кризу інституту сім'ї, сімейного виховання, комерціалізацію ЗМІ, які штучно формують підвищену потребу у субкультурних ознаках, зростаючу вестернізацію і регіоналізацію культури.

На сьогоднішній день значно посилився інтерес до осмислення проблем субкультур. У трактуванні цього соціокультурного феномену виникли принципово нові позиції. Дослідники дійшли висновку, що саме це питання